

การสื่อสารกับการมีส่วนร่วมในชุมชนต่อปัญหาหมอกควันภาคเหนือของเยาวชน ในจังหวัดเชียงใหม่

The Communication and Community Participation to Northern Smog Pollution Problems of Youth in Chiang Mai

นิศากร ไพบูลย์สิน^{1*}
Nisakorn Paiboonsin^{1*}

^{1*}สาขาวิชาเทคโนโลยีการโทรทัศน์และวิทยุกระจายเสียง คณะเทคโนโลยีสื่อสารมวลชน
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร

^{1*}Program in Radio and Television Technology, Faculty of Mass Communication Technology,
Rajamangala University of Technology Phra Nakhon

*Corresponding author e-mail: punisa.pbs@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาพฤติกรรมการสื่อสารเรื่องปัญหาหมอกควันภาคเหนือ (2) ศึกษาการมีส่วนร่วมในชุมชนต่อปัญหาหมอกควันภาคเหนือ และ (3) ศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ระหว่างการสื่อสารกับการมีส่วนร่วมในชุมชนต่อปัญหาหมอกควันภาคเหนือของเยาวชนในจังหวัดเชียงใหม่ กลุ่มตัวอย่างเป็นเยาวชนในจังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 400 คน ได้ทำวิธีสุ่มแบบหลายขั้นตอน โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการวิจัย และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน ผลการศึกษาพบว่า (1) เยาวชนส่วนใหญ่มีการเปิดรับข่าวสารมลพิษทางอากาศและหมอกควันจากสื่อมวลชนในระดับปานกลางไม่ว่าจะเป็นสื่อโทรทัศน์ สื่อวิทยุ และสื่อหนังสือพิมพ์ หรือสื่อในระดับชุมชน ได้แก่ แผ่นพับ เสียงตามสายในชุมชน และอินเทอร์เน็ต สื่อที่ได้รับความนิยมและมีการเปิดรับมากที่สุด ได้แก่ อินเทอร์เน็ต สื่อโทรทัศน์ และสื่อบุคคล ได้แก่ พ่อ แม่ และสมาชิกในครอบครัวมากที่สุด (2) การมีส่วนร่วมลดปัญหามลพิษทางอากาศและหมอกควันของเยาวชนอยู่ในระดับน้อย ถึงแม้ว่าจะมีการเปิดรับข้อมูลข่าวสารจากช่องทางของสื่อต่างๆ ในชุมชน และเยาวชนมีความรู้ความเข้าใจถึงสาเหตุและผลกระทบของมลพิษหมอกควัน แต่ไม่สามารถเข้าไปมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาในชุมชนได้ ดังนั้นการปรึกษาหารือเพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลเป็นกลไกสำคัญในการสื่อสาร เพื่อขับเคลื่อนให้เกิดการแก้ปัญหาในชุมชนด้วยการพูดคุยแลกเปลี่ยนกันทุกระดับ (3) ปัจจัยที่ใช้อธิบายความสัมพันธ์ระหว่างการสื่อสารกับการมีส่วนร่วมในชุมชนต่อปัญหาหมอกควันภาคเหนือของเยาวชนในจังหวัดเชียงใหม่ ไม่มีความสัมพันธ์กัน

คำสำคัญ: การมีส่วนร่วมในชุมชน ปัญหาหมอกควันภาคเหนือ

Abstract

The purposes of this research were to: (1) study the communication behavior of Northern smog problems; (2) study the community participation to smog problems in the North; (3) study factors related to the communication with community involvement regarding northern smog problems of youth in Chiang Mai province. The sample included 400 youths in Chiang Mai province. A questionnaire was used as research tool. Data was analyzed by mean, standard deviation and Pearson's product moment correlation coefficient. The results showed that: Most of the youth were exposed to air pollution and smog at moderate level from mass communication, such as television, radio, and newspaper or community media like brochures, community voices, and internet. The most exposed media were the internet, television, and personal media, i.e. parents and family members. Participation in reducing the air pollution and smog of the youth in Chiang Mai province was at a low level although the information has been exposed by the media in the community. The youth had a better understanding of the causes and effects of smoke pollution but they could not be involved in solving the problems of the community. Therefore, information exchange was an important communication process in order to solve problems in the community by discussing all sectors. Factors explaining the relationship between communication and community participation on northern smog problems of youth in Chiang Mai province do not correlate.

Keywords: Community Participation, Smog Pollution Problems

1. บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา

สาเหตุหลักของปัญหามลพิษหมอกควันในภาคเหนือเกิดจากการเผาป่า เผาเศษวัสดุในภาคการเกษตร เพื่อเตรียมพื้นที่เพาะปลูก และเผาขยะมูลฝอยในพื้นที่ล่ง แต่เหตุผลที่ทำให้เกิดขึ้นในช่วงเดือนมกราคมถึงเดือนเมษายน มีสาเหตุหลักมาจากความแห้งแล้งในช่วงนี้ ทำให้เกิดการเพิ่มขึ้นของไฟป่าทั้งในประเทศไทย และประเทศเพื่อนบ้าน ประกอบกับมีปัจจัยเสริมจากเกษตรกรที่เผาวัสดุเพื่อเตรียมพื้นที่สำหรับการเกษตรในหน้าฝน และด้วยภูมิประเทศของภาคเหนือส่วนใหญ่เป็นที่ราบมีภูเขาล้อมรอบ หรือที่เรียกว่าที่ราบในแอ่งกระทะ เมื่อเข้าสู่ฤดูหนาว ความกดอากาศที่สูง สภาพอากาศที่แห้งและนิ่ง จะทำให้ฝุ่นละอองที่เกิดขึ้นสามารถลอยตัว อยู่ในอากาศ และสะสมอยู่ในพื้นที่ได้นานกว่าปกติ พื้นที่ภาคเหนือโดยเฉพาะพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่และลำพูน ที่มีลักษณะภูมิประเทศเป็นแอ่งกระทะ เมื่อเกิดการสะสมของมลพิษ ประจวบกับความกดอากาศสูง หรือมวลอากาศเย็นค่อนข้างแรงจากประเทศจีนแผ่ลงมาปกคลุม อุณหภูมิและความชื้นทำให้เกิดหมอกในตอนเช้า เมื่อหยดน้ำในอากาศรวมตัวกับฝุ่นละออง และสารมลพิษในอากาศ ทำให้เกิดสภาพฟ้าหาวเหมือนมีหมอกควัน ปกคลุมไปทั้งเมือง การบุกรุกเผาทำลายป่า ประกอบกับการเผาเศษวัสดุทางการเกษตรเพื่อเตรียมพื้นที่ ในการทำการเกษตรในฤดูกาลต่อไป นอกจากนี้ยังมีการเผาเพื่อกำจัดขยะบริเวณชานเมืองและในตัวเมือง ก็มีผลสำคัญที่ทำให้เกิดปัญหาหมอกควันดังกล่าว จึงจำเป็นต้องให้มีการรณรงค์ และทำความเข้าใจ อย่างต่อเนื่อง เนื่องจากผลกระทบที่เกิดขึ้นโดยเฉพาะผลกระทบต่อสุขภาพที่มีปริมาณผู้เป็นโรคเกี่ยวกับทางเดิน หายใจเพิ่มขึ้น และสอดคล้องกับปริมาณมลพิษทางฝุ่นละอองที่เกิดจากการเผาในพื้นที่ที่มีความเข้มข้นสูง และระยะเวลาสะสมในอากาศที่ยาวนาน ถ้าหากไม่มีมาตรการ และการดำเนินการที่ดีเพียงพอในการลดปัญหา หมอกควันที่เกิดขึ้น อาจเป็นตัวทำลายการท่องเที่ยว และเศรษฐกิจของภาคเหนือเป็นประจำทุกปี โดยพื้นที่ ภาคเหนือของประเทศไทยในช่วงเดือนมกราคมถึงเดือนเมษายน จะต้องประสบกับปัญหาหมอกควันปกคลุม ในปี 2555 กรมควบคุมมลพิษได้เปิดเผยว่า พื้นที่ภาคเหนือของประเทศไทย ครอบคลุมจังหวัดเชียงราย เชียงใหม่ ลำพูน ลำปาง แม่ฮ่องสอน น่าน แพร่ พะเยา และตาก ได้ประสบกับปัญหาหมอกควันเกินค่า มาตรฐาน (120 ไมโครกรัม/ลูกบาศก์เมตร)

มลพิษทางอากาศยังมีผลกระทบทางด้านการท่องเที่ยว โดยคนทั่วโลกท่องเที่ยวต่างประเทศไม่ต่ำกว่า 900 ล้านคน ในจำนวนนี้มีผู้มาท่องเที่ยวในภูมิภาคอาเซียน ไม่ต่ำกว่า 60 ล้านคน โดยมาท่องเที่ยวที่จังหวัด เชียงใหม่เฉลี่ยปีละ 1.7 ล้านคน นำรายได้เข้าสู่จังหวัดเชียงใหม่ ประมาณปีละ 40,000 ล้านบาท หากช่วงใด ที่ประสบปัญหามลพิษทางอากาศ ทำให้จำนวนผู้มาท่องเที่ยวจังหวัดเชียงใหม่ลดลง ก็จะส่งผลถึงรายได้ที่ลดลง และการว่างงานของประชาชนจำนวนมากได้ (คำบรรยายของ นายวรงค์ หมูชาวิได้ เลขาธิการสมาคมธุรกิจ ท่องเที่ยวไทย ในการประชุมเพื่อรับฟังความคิดเห็นต่อร่างแผนแม่บทรองรับการเปลี่ยนแปลงสภาพ ภูมิอากาศ แห่งชาติ พ.ศ. 2553-2562, วันที่ 14 สิงหาคม 2552 ณ สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่) ภาพลักษณ์ของจังหวัดเชียงใหม่ ในรูปแบบของเมืองในหมอกควันอาจจะจะเป็นภาพที่ปีหนึ่งมีไม่กี่ครั้ง แต่ก็เป็นภาพ ที่อาจสร้างความไม่ประทับใจสำหรับนักท่องเที่ยว แม้ว่าหน่วยงานต่างๆ กลุ่มนักวิชาการในจังหวัดเชียงใหม่ ที่ตระหนักถึงปัญหามลพิษทางอากาศพยายามส่งสัญญาณให้ภาครัฐ ภาคเอกชน และชุมชนร่วมมือกัน เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหา แต่ยังไม่ได้มีส่วนร่วมกับกลุ่มต่างๆ ในการแก้ไขปัญหา ซึ่งผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่ สำคัญจะเป็นใครไม่ได้ นอกจากเด็ก เยาวชน ผู้รักบ้านเกิด และเป็นถิ่นอาศัยเติบโตมาในจังหวัดเชียงใหม่รวมถึง จังหวัดใกล้เคียง และยิ่งการสื่อสารและการมีส่วนร่วมในชุมชนของเยาวชนในจังหวัดทางภาคเหนือ โดยเฉพาะ จังหวัดเชียงใหม่ กำลังได้รับความสนใจจากเด็กและเยาวชนในชุมชนต่างๆ แสดงให้เห็นว่าคนในชุมชน ต่างตระหนัก และมีจิตสำนึกที่ดี ในการมีส่วนร่วมกับปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้น

จากสภาพปัญหาข้างต้นทำให้ผู้วิจัยสนใจด้านพฤติกรรมสื่อสารและแนวโน้มที่จะเกิดการมีส่วนร่วมในชุมชนของเยาวชน ด้านความรู้เรื่องปัญหาหมอกควันภาคเหนือมีความสัมพันธ์กันหรือไม่ รวมถึงด้านลักษณะทางประชากรของประชาชนที่มีความแตกต่างกัน จะทำให้การเปิดรับสื่อ การรับรู้ และการมีส่วนร่วมของประชาชนในเขตพื้นที่เทศบาลอำเภอเมืองจังหวัดเชียงใหม่แตกต่างกันหรือไม่ งานวิจัยนี้จะช่วยให้ผู้ปกครองคนในชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เกิดความเข้าใจในพฤติกรรมสื่อสารดังกล่าว และหาแนวทางในการอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างการสื่อสารกับการมีส่วนร่วมในชุมชนต่อปัญหามลพิษทางอากาศของเด็กและเยาวชนไทยต่อไป อีกทั้งสามารถนำผลการวิจัยและข้อเสนอแนะจากเยาวชนไปพัฒนาการมีส่วนร่วมในชุมชนและโครงการอื่นๆ ของเยาวชน ให้มีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผลสูงสุด รวมทั้งหน่วยงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องสามารถนำผลการศึกษาในครั้งนี้ไปใช้ประโยชน์อื่นๆ ต่อไป

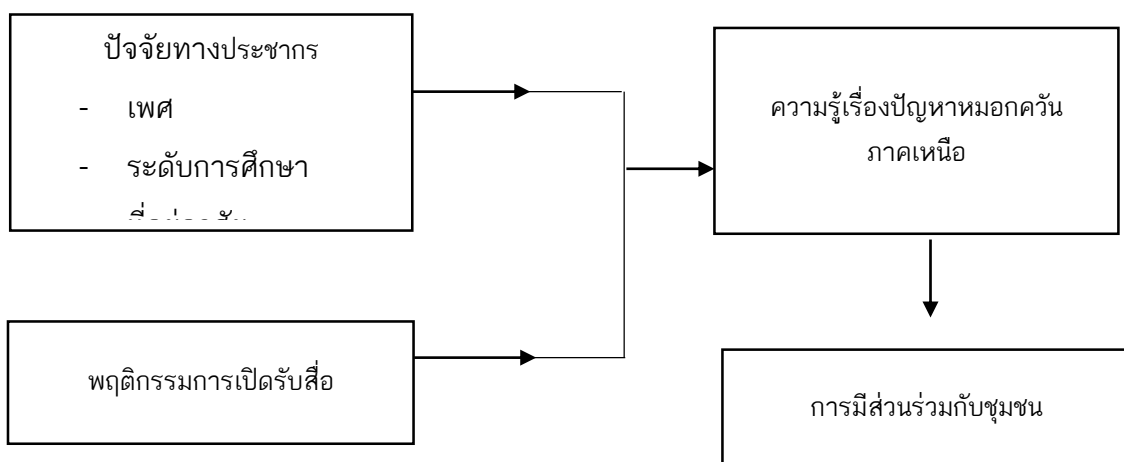
1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาพฤติกรรมสื่อสารเรื่องปัญหาหมอกควันภาคเหนือของเยาวชนในจังหวัดเชียงใหม่
2. เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมในชุมชนต่อปัญหาหมอกควันภาคเหนือของเยาวชนในจังหวัดเชียงใหม่
3. เพื่อศึกษาปัจจัยถึงความสัมพันธ์ระหว่างการสื่อสารกับการมีส่วนร่วมในชุมชนต่อปัญหาหมอกควันภาคเหนือของเยาวชนในจังหวัดเชียงใหม่

1.3 สมมติฐานในการวิจัย

1. พฤติกรรมสื่อสารมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในชุมชนต่อปัญหาหมอกควันภาคเหนือของเยาวชนในจังหวัดเชียงใหม่
2. ความรู้เรื่องปัญหาหมอกควันภาคเหนือ มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในชุมชนต่อปัญหาหมอกควันภาคเหนือของเยาวชนในจังหวัดเชียงใหม่
3. พฤติกรรมสื่อสาร และความรู้เรื่องปัญหาหมอกควันภาคเหนือ มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในชุมชนต่อปัญหาหมอกควันภาคเหนือของเยาวชนในจังหวัดเชียงใหม่
4. ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างช่องทางการเปิดรับสื่อกับระดับการมีส่วนร่วมในปัญหาหมอกควันของกลุ่มตัวอย่าง

1.4 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

2. ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษาข้อมูลครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ โดยเป็นการสำรวจความคิดเห็น และการมีส่วนร่วมของเยาวชนชายและหญิงที่อาศัยในจังหวัดเชียงใหม่ ที่มีอายุระหว่าง 11-25 ปี

2.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ได้แก่ เยาวชนที่อาศัยในจังหวัดเชียงใหม่

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ เยาวชนที่อาศัยในจังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 400 คน ทำการสุ่มตัวอย่างด้วยวิธีการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multi Stage Sampling) ดังนี้

1) โดยใช้วิธีการสุ่มแบบแบ่งพวก (Stratified Random Sampling) ทำการแบ่งสถานศึกษาออกเป็นโรงเรียนและสถาบัน

2) โดยใช้วิธีการสุ่มแบบธรรมดา (Simple Random Sampling) ทำการจับฉลากเลือกกลุ่มตัวอย่างตามประเภทสถานศึกษา

3) โดยใช้วิธีการสุ่มแบบกำหนดกลุ่มตัวอย่าง (Quota Sampling) ใช้จำนวนสัดส่วนที่เท่ากันคือโรงเรียนและสถาบัน อย่างละ 200 ตัวอย่าง

4) โดยใช้วิธีการสุ่มแบบบังเอิญ (Accidental Sampling) ทำการเก็บข้อมูลในเขตพื้นที่ที่กำหนด ให้ได้กลุ่มตัวอย่างครบ ตามจำนวนที่ต้องการ

2.2 เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ แบบสอบถามแบบมาตราส่วน 5 ระดับ ได้แก่ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด แบบสอบถามแบบปลายปิดและปลายเปิด ที่มีค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามเท่ากับ 0.96

2.3 การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติเชิงพรรณนา เพื่อหาค่าการแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ (Percentage) เพื่ออธิบายลักษณะข้อมูลเบื้องต้นของกลุ่มตัวอย่าง การวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ในการวิเคราะห์ระดับพฤติกรรม การเปิดรับสื่อเกี่ยวกับหมอกควันภาคเหนือ ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพปัญหาหมอกควัน และการมีส่วนร่วมในชุมชนต่อปัญหาหมอกควันภาคเหนือ

การทดสอบสมมุติฐานที่ตั้งไว้โดยใช้สถิติในการวิเคราะห์ที่ใช้การหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการสื่อสารกับการมีส่วนร่วมในชุมชนต่อปัญหาหมอกควันภาคเหนือของเยาวชนในจังหวัดเชียงใหม่ เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในชุมชน

3. ผลการวิจัย

3.1 กลุ่มตัวอย่าง ประชาชนในพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีจำนวน 277 คน คิดเป็นร้อยละ 69.30 มีอายุ 16-20 ปี มีจำนวน 178 คน คิดเป็นร้อยละ 44.50 ระดับการศึกษา ชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย หรือ ปวช. มีจำนวน 145 คน คิดเป็นร้อยละ 36.30 ส่วนใหญ่ อาศัยอยู่ในชุมชนมากกว่า 15 ปี มีจำนวน 127 คน คิดเป็นร้อยละ 31.80 ส่วนใหญ่ไม่มีตำแหน่งในการเป็นสมาชิกกลุ่มใดๆ ในชุมชน มีจำนวน 398 คน คิดเป็นร้อยละ 99.50

3.2 พฤติกรรมการสื่อสารต่อปัญหาหมอกควันภาคเหนือ

3.2.1 ความบ่อยครั้งของพฤติกรรมการรับสื่อ

กลุ่มตัวอย่างมีความบ่อยครั้งของพฤติกรรมการเปิดรับสื่ออินเทอร์เน็ตมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย 3.82 อยู่ในระดับสูงที่สุด รองลงมาเปิดรับสื่อโทรทัศน์ ป้ายประชาสัมพันธ์กลางแจ้ง สื่อประชาสัมพันธ์เคลื่อนที่

ผ่านพีบีปบลิว สื่อเสียงตามสายในชุมชน สื่อหนังสือพิมพ์ สื่อวิทยุ และสื่อวารสาร นิตยสาร มีค่าคะแนนน้อยที่สุด

3.2.2 พฤติกรรมการเปิดรับสื่อประเภทต่างๆ ที่มีข้อมูลปัญหาหมอกควันภาคเหนือ

กลุ่มตัวอย่างมีพฤติกรรมการเปิดรับสื่อที่มีข้อมูลปัญหาหมอกควันภาคเหนือ ในสื่อโทรทัศน์มากที่สุด มีค่าเฉลี่ย 3.93 อยู่ในระดับสูง รองลงมาเปิดรับสื่อวิทยุในรายการข่าว สื่อหนังสือพิมพ์ในข่าวทั่วไป สื่ออินเทอร์เน็ตในเว็บไซต์ข่าว และสื่อบุคคล ได้แก่ พ่อแม่ ญาติพี่น้อง มีค่าคะแนนน้อยที่สุด

3.3 ความรู้เกี่ยวกับสภาพปัญหาหมอกควันภาคเหนือ

เยาวชนส่วนใหญ่มีความรู้เกี่ยวกับปัญหาหมอกควันในชุมชนมากที่สุด ในภาพรวมคิดเป็นร้อยละ 69.80 ส่วนใหญ่ทราบสาเหตุที่เกิดสภาพปัญหาหมอกควันขึ้นในชุมชน และมีวิธีการจัดการขยะมูลฝอย/ใบไม้แห้ง โดยการทิ้งขยะรวมกัน กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่รับรู้ปัญหาหมอกควันภาคเหนือว่า สาเหตุที่ทำให้เกิดปัญหาหมอกควัน ได้แก่ การเผาพื้นที่ทางการเกษตรกรรมในชุมชนและนอกชุมชน ระดับมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 87.80 รองลงมาคือ การเผาขยะมูลฝอย หรือเศษวัสดุในที่โล่ง ถัดมาคือ การเผาป่าและการเกิดไฟป่า และการถางพื้นที่ทางการเกษตรเพื่อเตรียมเพาะปลูก ส่วนใหญ่เห็นว่าผลกระทบจากปัญหาหมอกควันภาคเหนือมีส่วนทำให้เกิดปรากฏการณ์โลกร้อนระดับมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 95.30 รองลงมาคือ ทำให้ป่วยเป็นโรกระบบทางเดินหายใจ (แสบจุก คัดจุก เจ็บคอ) ทำให้ระยะการมองเห็นลดลง เช่น เป็นอุปสรรคในการเดินทาง และทำให้จำนวนนักท่องเที่ยวลดลง

3.4 ระดับการมีส่วนร่วมในชุมชนต่อปัญหาหมอกควันภาคเหนือ

ระดับการมีส่วนร่วมในชุมชนต่อปัญหาหมอกควันภาคเหนือในภาพรวมนั้นมีค่าเฉลี่ย 3.10 อยู่ในระดับปานกลาง ในประเด็นการมีส่วนร่วมในแผนการแก้ปัญหาหมอกควันมักเกิดจากการลงประชามติของประชาชน รองลงมาคือ ปัญหาหมอกควันเป็นปัญหาที่ต้องจัดการ ต้องดำเนินการแก้ไขโดยชุมชนต้องมีส่วนร่วม ภาครัฐต้องให้อำนาจแก่ประชาชนในการแก้ปัญหาหมอกควันภาคเหนือ ภาครัฐมักจะนำความคิดเห็นของประชาชนไปจัดทำแผนการแก้ปัญหาหมอกควันชุมชนเสมอ ท่านบอกหรือตักเตือนผู้ที่เผาวัสดุทางการเกษตรหรือเผาขยะในหมู่บ้าน ในประเด็นที่ท่านมักจะเป็นผู้ตรวจสอบว่าแผนการแก้ปัญหาหมอกควันได้ดำเนินการอย่างจริงจัง โดยรวมอยู่ในระดับต่ำ ร่วมรณรงค์เพื่อลดปัญหาหมอกควันในชุมชนที่ท่านอยู่ ท่านชักชวนเพื่อนบ้านให้สนใจเรื่องปัญหามลพิษทางอากาศและหมอกควันภาคเหนือ รวมถึงการชักชวนบุคคลอื่นๆ ให้เข้าร่วมกิจกรรมลดปัญหาหมอกควันในชุมชน ท่านแจ้งเทศบาลหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทันทีที่มีคนเผาวัสดุทางการเกษตรหรือเผาขยะ ท่านไปร่วมให้ข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งกำเนิดมลพิษทางอากาศและหมอกควันในภาคเหนือ ท่านเข้าร่วมประชุมเพื่อรับแจ้งข้อมูลข่าวสารของปัญหาหมอกควันภาคเหนือ นอกจากนี้กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีการพูดคุยปรึกษาหารือกับครอบครัวเกี่ยวกับการแก้ปัญหาหมอกควันภาคเหนือ มีค่าเฉลี่ย 3.72 อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมาพูดคุยปรึกษาหารือกับญาติพี่น้อง ถัดมาพูดคุยปรึกษาหารือกับครู อาจารย์ คนในชุมชน เจ้าหน้าที่รัฐ องค์กรเอกชน ได้แก่ NGO และนักการเมือง

3.5 การทดสอบสมมติฐาน

การทดสอบสมมติฐานโดยศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมการสื่อสาร ความรู้ในเรื่องปัญหาหมอกควันกับการมีส่วนร่วมในชุมชนของเยาวชนภาคเหนือ นั้น พบว่า พฤติกรรมการสื่อสาร และความรู้ในเรื่องปัญหาหมอกควันมีความสัมพันธ์การมีส่วนร่วมในชุมชนของเยาวชนภาคเหนือ

4. อภิปรายผลและสรุปผลการศึกษา

จากการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยพบว่า ประชาชนส่วนใหญ่มีการเปิดรับข่าวสารมลพิษทางอากาศและหมอกควันจากทุกสื่อมวลชนทุกช่องทางในระดับปานกลาง คือ มีเปิดรับข่าวสารมลพิษทางอากาศและหมอกควันในสื่อทุกประเภทที่มีอยู่ในชุมชน ไม่ว่าจะเป็นสื่อมวลชน ได้แก่ สื่อโทรทัศน์ สื่อวิทยุ และสื่อหนังสือพิมพ์ หรือสื่อในระดับชุมชน เช่น แผ่นพับ เสียงตามสายในชุมชน และสื่อใหม่เช่นสื่ออินเทอร์เน็ต ที่ได้รับความนิยม และมีการเปิดรับมากที่สุด รองลงมาคือ สื่อโทรทัศน์ ซึ่งการที่สื่ออินเทอร์เน็ตได้รับความนิยมมากที่สุดเป็นเพราะกลุ่มเป้าหมายเป็นเยาวชนที่มีการใช้สื่อนี้กันอย่างแพร่หลาย ทั้งในเรื่องของการเรียนและการติดตามข่าวสารจากงานวิจัยนี้ กลุ่มตัวอย่าง คือ เยาวชน ซึ่งมีคุณลักษณะคล้ายคลึงกันจึงมีการเปิดรับสื่อที่คล้ายกัน การที่เยาวชนในชุมชนมีความสนใจที่จะรับทราบข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวกับปัญหาหมอกควันนี้ โดยเฉพาะผลกระทบในด้านต่างๆ ที่อาจจะเกิดตัวเองได้ ทำให้การเปิดรับข่าวสารจากสื่อบุคคล คือ คนในครอบครัว ญาติพี่น้อง และครูอาจารย์ มีมากที่สุด อาจเป็นเพราะคนเหล่านี้มีความใกล้ชิด สามารถแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และลงมือปฏิบัติในเรื่องที่สามารถทำได้ เช่น การทิ้งขยะ ไม่เผาขยะไปไหนเพราะอาจเกิดปัญหาหมอกควัน หรือการปลูกต้นไม้เพื่อช่วยลดมลพิษ เป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับพรทิพย์ พิมลสินธุ์ (2553) ที่กล่าวว่า ผู้รับสารที่จะเลือกรับรู้หรือเลือกตีความหมายตามความเข้าใจของตนเอง ตามทัศนคติ ตามประสบการณ์ ตามความเชื่อ ตามความต้องการ ตามความคาดหวัง หรือตามแรงจูงใจ เป็นต้น

ระดับการมีส่วนร่วมในชุมชนต่อปัญหาหมอกควันภาคเหนือของเยาวชนในจังหวัดเชียงใหม่ พบว่า เยาวชนส่วนใหญ่มีส่วนร่วมลดปัญหามลพิษทางอากาศและหมอกควันในระดับน้อย ถึงแม้ว่าจะมีการเปิดรับข้อมูลข่าวสารจากช่องทางของสื่อต่างๆ ในชุมชนแล้วก็ตาม แต่จากผลการศึกษาทำให้ทราบว่า เยาวชนมีความคิดว่าปัญหานี้เป็นปัญหาที่ตนเองควรจะมีส่วนในการแก้ไข แต่ไม่มีส่วนเกี่ยวข้อง เยาวชนมีความรู้ความเข้าใจถึงสาเหตุและผลกระทบของมลพิษหมอกควัน แสดงให้เห็นว่า ถึงแม้ว่ากลุ่มตัวอย่างจะมีการเปิดรับสื่อในช่องทางต่างๆ แต่ก็ไม่สามารถเข้าไปมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาในชุมชนได้ การวิจัยครั้งนี้ ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างช่องทางการเปิดรับสื่อกับระดับการมีส่วนร่วมในปัญหาหมอกควันของกลุ่มตัวอย่าง แสดงให้เห็นว่า ถึงแม้ว่ากลุ่มตัวอย่างจะมีการเปิดรับสื่อในช่องทางต่างๆ แต่ก็ไม่สามารถเข้าไปมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาในชุมชนได้ จากผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีการเปิดรับสื่อสูง และมีระดับความรู้เกี่ยวกับปัญหาหมอกควันสูงตามไปด้วย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Schramm (1973) กล่าวว่า การสื่อสารมีบทบาทต่อการพัฒนาได้ 3 ลักษณะ คือ 1) ประชาชนต้องได้รับข่าวสารเกี่ยวกับการพัฒนา 2) ประชาชนมีโอกาสเข้าร่วมในกระบวนการตัดสินใจที่จะเปลี่ยนแปลง และ 3) ทักษะที่จำเป็นต้องได้รับการอบรมสั่งสอน ต้องได้รับการเรียนรู้พัฒนาอาชีพให้ก้าวหน้า ทั้งหมดนี้จะสามารถนำไปสู่การมีส่วนร่วมของประชาชนในที่สุด

ปัจจัยที่อธิบายความสัมพันธ์ระหว่างการสื่อสารกับการมีส่วนร่วมในชุมชนต่อปัญหาหมอกควันภาคเหนือของเยาวชนในจังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งเป็นการหาแนวทางให้ประชาชนในชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการสื่อสาร เพื่อลดปัญหามลพิษทางอากาศและหมอกควันในชุมชนของตนเอง การศึกษาครั้งนี้แสดงให้เห็นว่าการปรึกษาหารือเพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลเป็นกลไกสำคัญในการสื่อสาร เพื่อขับเคลื่อนให้เกิดการแก้ปัญหาในชุมชนในทิศทางที่พึงประสงค์ของชุมชน โดยการปรึกษาหารือที่พบในการศึกษาครั้งนี้ คือ เน้นการพูดคุยแลกเปลี่ยนกันทุกระดับ ตั้งแต่ระดับการพูดคุย ซึ่งไม่เป็นทางการ ไปถึงระดับการจัดประชุม ซึ่งมีความเป็นทางการมากขึ้นตามระยะเวลา สอดคล้องกับงานของ Nair & White (1993, อ้างในปาริชาติ สถาปิตานนท์ และคณะ, 2549) ที่ว่าการปรึกษาหารือ นับเป็นการออกแบบการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม มีใช้การโน้มน้าวใจบุคคลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่พึงประสงค์ แต่การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมเป็นกระบวนการที่ผู้เกี่ยวข้องหันหน้าเข้าหากัน และดำเนินการปรึกษาหารือร่วมกันเกี่ยวกับเรื่องต่างๆ ผลของการศึกษาของ Burikul, T (2009) พบว่า การกระจายโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมและตัดสินใจในเรื่องต่างๆ รวมทั้งการจัดสรรทรัพยากรของ

ชุมชนและของชาติ ซึ่งส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตและความเป็นอยู่ของประชาชน โดยการให้ข้อมูลแสดงความคิดเห็น คำแนะนำ คำปรึกษา ร่วมวางแผน ร่วมปฏิบัติ ตลอดจนการควบคุมโดยตรงจากประชาชน รูปแบบการสื่อสารด้วยการพูดคุย ปรึกษากับสมาชิกในครอบครัวได้แทรกอยู่ในทุกระยะของปัญหาหมอกควันภาคเหนือ ในรูปแบบของการพูดคุยที่มีรูปแบบไม่เป็นทางการ สอดคล้องกับการศึกษาของวรรณวิมล หุดินทรวงศ์ (2549) ที่พบว่า การสื่อสารพูดคุยกับสมาชิกที่บ้านเป็นการเปิดโอกาสให้มีการพูดคุย ซักถาม แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันได้ง่าย นับเป็นการสื่อสารแบบสองทางในทิศทางแบบแนวนอน สอดคล้องกับกาญจนา แก้วเทพ (2543) ซึ่งกล่าวไว้ว่า การสื่อสารที่มีลักษณะเป็นแนวนอนหรือแนวระนาบเป็นการสื่อสารร่วมกัน ทำให้การสื่อสารมีลักษณะบ่งบอกถึงความเสมอภาค การเคารพศักดิ์ศรีของกันและกัน โดยเปิดโอกาสให้ผู้รับสารและผู้ส่งสารได้สลับบทบาทกันเป็นผู้พูดและผู้ฟัง ผลการศึกษาในครั้งนี้ควรใช้ช่องทางการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ เพื่อสร้างความเข้าใจ ความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน เพื่อให้เกิดความร่วมมือในการทำกิจกรรมร่วมกัน โดยเฉพาะเยาวชน ซึ่งมีบทบาทสำคัญที่จะเข้ามาร่วมดำเนินกิจกรรมลดปัญหามลพิษหมอกควันในชุมชน โดยการจัดกิจกรรมที่เน้นความมีส่วนร่วมของคนทุกระดับในชุมชน

4.1 ข้อเสนอแนะจากงานวิจัย

4.1.1 ผลการศึกษาช่วยให้ได้แนวทางในการเลือกใช้ช่องทางการสื่อสารได้ตรงตามความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย ในที่นี้คือ เยาวชน ที่ใช้ช่องทางการสื่อสารด้วยสื่อใหม่ ได้แก่ สื่ออินเทอร์เน็ตและโซเชียลมีเดียมากที่สุด รองลงมาคือ สื่อโทรทัศน์ ในส่วนของสื่อบุคคล พ่อ แม่ สมาชิกในครอบครัว ญาติพี่น้อง และครู อาจารย์ก็มีส่วนสำคัญที่จะสร้างความเข้าใจ การพูดคุย ปรึกษาหารือ การป้องกัน และแก้ไขในปัญหาหมอกควันในชุมชน และสื่อในชุมชน เช่น เสียงตามสาย ก็มีความสำคัญที่จะสร้างความเข้าใจ และความร่วมมือในการดำเนินการต่างๆ ในชุมชน โดยเฉพาะกิจกรรมต่างๆ ในชุมชน เยาวชนสามารถสร้างการมีส่วนร่วมได้เป็นอย่างดี และสามารถดึงคนกลุ่มต่างๆ ให้เข้ามารับผิดชอบกิจกรรมภายในชุมชน

4.1.2 ผลการศึกษาช่วยบ่งชี้ให้เห็นว่า กลุ่มตัวอย่างมีปัญหาหมอกควันในชุมชน และทราบสาเหตุของการเกิดปัญหาหมอกควันในภาคเหนือมาจากการเผาขยะ ไปไม่แห้ง ทราบผลกระทบที่เกิดจากมลพิษในอากาศจากปัญหาหมอกควันทำให้เกิดโลกร้อน เกิดโรคต่างๆ ตามมา และการมีส่วนร่วมในชุมชน โดยเริ่มต้นป้องกันและแก้ไขปัญหาด้วยตนเองที่บ้านโดยการไม่เผาขยะ และมีการพูดคุยเรื่องนี้กับคนในครอบครัว ญาติพี่น้อง และครู อาจารย์ แต่ไม่มีการเข้าร่วมประชุม แสดงความคิดเห็นหรือตัดสินใจในการมีส่วนร่วมแต่อย่างใด และไม่ได้เป็นสมาชิกในชุมชนที่ตนอาศัยอยู่ ดังนั้นหากชุมชนจัดกิจกรรมต่างๆ ในชุมชน เยาวชนสามารถสร้างการมีส่วนร่วมได้เป็นอย่างดี และสามารถดึงคนกลุ่มต่างๆ ให้เข้ามารับผิดชอบกิจกรรมภายในชุมชน

4.1.3 ควรนำผลการศึกษาไปพัฒนากลยุทธ์การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมของเยาวชนในชุมชนเพื่อจัดการแก้ปัญหาต่างๆ ของชุมชนได้อย่างสอดคล้องกับลักษณะเฉพาะของชุมชนนั้นๆ

4.2 ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

4.2.1 ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยกำหนดกลุ่มตัวอย่างเป็นเยาวชน ควรขยายกลุ่มตัวอย่างให้กว้างขึ้นเพื่อทราบข้อมูลได้หลากหลายยิ่งขึ้น เพื่อเป็นอีกทางเลือกหนึ่งในการจัดการการมีส่วนร่วมในชุมชน

4.2.2 ควรศึกษาแนวทางในรูปแบบการสื่อสารเพื่อสร้างจิตสำนึก และความตระหนัก ในการเป็นเจ้าของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชน เพื่อเป็นอีกทางเลือกหนึ่งในการจัดการปัญหาหมอกควันภาคเหนือโดยการมีส่วนร่วมในชุมชน

5. เอกสารอ้างอิง

- กาญจนา แก้วเทพ. (2543). “การสื่อสารกับพื้นที่สาธารณะ: ทักษะของ Harbermas” ใน *มองสื่อใหม่มองสังคมใหม่*. กรุงเทพมหานคร : เอ็ดดิสัน เพรส โปรดักส์.
- ปาริชาติ สถาปัตตานนท์และคณะ. (2549). *การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมและการพัฒนาชุมชน: จากแนวคิดสู่การปฏิบัติการวิจัยในสังคมไทย*. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- พรทิพย์ พิมลสินธุ์. (2553). *การบริหารงานประชาสัมพันธ์*. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- วรรณวิมล หุดินทรวงศ์. (2549). *การสื่อสารในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแบบโฮมสเตย์ ของชุมชนปลายโพรงพาง อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม*. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Burikul, T. (2009). *Political participation for Thai citizens in a democratic system from the first constitution to the constitution of B.E. 2550*. Nonthaburi : A P Graphic Design and Printing.
- DeFleur, M., L. (1975). “Mass Media Influences on Public Conceptions of Social Problems.” *Social Problems*. 23(1), 22-34.
- Schramm, W. (1973). *Mass Media and National Development*. California : Stanford University Press.

ผู้เขียน

อาจารย์ ดร.นิศากร ไพบูลย์สิน

อาจารย์ประจำสาขาวิชาเทคโนโลยีการโทรทัศน์และวิทยุกระจายเสียง
คณะเทคโนโลยีสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร

การศึกษา:

ปริญญาตรี	ศศ.บ. สื่อสารมวลชน
ปริญญาโท	นศ.ม. นิเทศศาสตร์พัฒนาการ
ปริญญาเอก	ศษ.ด. เทคโนโลยีการศึกษา